

CIVILISATIONERNES KAMP ■ Coronakrisen blev vendepunktet: EUs mistillid til Kina er så dyb, at der er tale om et egentligt paradigmeskifte.

Tilnærmelsernes tid er forbi

PETER HARMSSEN

Coronakrisen har sat en stopper for meget, men ikke for byggeriet af Pelješac-broen i Kroatien.

Her har hundredvis af kinesiske arbejdere knoklet hele foråret igennem, 24 timer i døgnet, mens pandemien rasede omkring dem. En kort overgang lød rygterne, at leverancer af stål fra Kina ville udeblive og få projektet til at ligge stille, men det var falsk alarm. Arbejdet fortsatte ufortrødent.

Det er som meget andet af Kinas engagement i Europa – utrætteligt, hvileløst, ambitiøst. For den statsejede ingeniørgigant China Bridge and Road Corporation, som står for byggeriet, handler det mindre om profit og mere om at skaffe sig et fodfæste på det europæiske marked og simpelt hen med et højt profileret projekt vise, hvad den er i stand til.

Det fortæller Siniša Malus, talsmand for konsulentfirmaet Chinese Southeast European Business Association, der fra sit kontor i Zagreb formidler kinesiske investeringer i Sydøsteuropa. Men samtidig tror han også, at det kan blive det sidste projekt af sin art. For der er et før og et efter corona i det kinesisk-europæiske forhold. Intet vil blive som tidligere, og når den 2,4 kilometer lange og 55 meter høje Pelješac-bro står færdig i 2022, vil den måske være et symbol på det, der engang var.

»Vi har set et komplet paradigmeskifte. Kina-skepsis, motiveret af coronavirusen, vil sætte gang i en større debat om, hvad der fremover bør være det optimale niveau for økonomisk samarbejde med Kina. Og i EU, hvor krisen er blevet opfattet som en eksistentiel trussel, vil den diskussion blive mere alvorlig end nok noget andet sted,« siger han.

»Nationalisering af individuelle europæiske virksomheder bliver allerede diskuteret åbent som et alternativ, der er at foretrække frem for at havne på kinesiske hænder. Det er let at forestille sig, at i eftercoronatiden, uanset hvordan den periode ellers kommer til at tage sig ud, vil kinesere ikke længere bygge broer i Europa.«

I historisk perspektiv kan corona-chokket komme til at stå som et afgørende skel i forholdet mellem de to civilisationer. Naivitetsens tid er ovre, og begge sider er begyndt at se på hinanden med nye, hårdere øjne. Specielt har europæerne opdaget, at der ikke inde i hver kineser befinder sig en europæer, som kæmper for at komme ud.

»I årtier har EU opereret under den antagelse, at politisk og økonomisk udveksling med Kina til sidst ville føre til konvergens mellem de to sider. Med andre ord har man ment, at Kina ville ende med at blive mere som os, mere vestligt, mere demokratisk, mere liberalt,« siger Tamas Matura, en Kina-ekspert ved Corvinus Universitet i Budapest.

»Men i de seneste tre-fire år er EU så kommet til den konklusion, at det hele var en illusion, og at der ikke kommer nogen konvergens mellem de to sider. Kina er vendt på en tallerken og er blevet mindre liberalt og mindre åbent over for resten af verden. Og nu har vi så coronavirusen, som har øget europæernes bekymring om kineserne endnu mere.«

China lied, people died, er det simple narrativ, som har bredt sig i Europa. Men coronavirusen har ikke skabt en ny verden. Den har været katalysator og forstærket tendenser, som allerede var til stede: et voksende kinesisk aftryk og en stigende europæisk angst for konsekvenserne.

POPULISME OG PROTEKTIONISME

Tegnene på øget kinesisk tilstedeværelse har været til stede både i det store og det små. Det har vakt en vis opsigt, at uniformeret kinesisk politi patruljerer i gaderne i Serbien sammen med deres lokale kolleger for at bistå med det voksende antal kinesiske turister og arbejdere. Lignende arrangementer har været forsøgt tidligere i Paris og Venedig.

På det mindre synlige plan har det kinesiske shipping-firma COSCO nu på 11. år en koncession på havnen i Piræus og går med planer om at gøre den til en port for handel mellem Europa og Asien.

Alt sammen fint nok for de fleste europæere, hvis de kan se en mening med det hele på lang sigt. Men nu er de ikke længere så sikre.

Også fra kinesisk side er der en fornemmelse af, at fremtiden vil byde på nye, vanskelige udfordringer. Men alle de forskellige analyser afspejler, at afstanden er øget. Det, der i Europa opfattes som legitime reaktioner på nye ildevarslenende signaler fra Kina, bliver i kinesisk optik til et spørgsmål om nationalstat, der lukker sig om sig selv for at tækkes deres skræmte befolkninger.

»Epidemien har en enorm virkning på den økonomiske udvikling i både Kina og EU. Men protektionisme og populisme hjælper ikke på hverken samarbejde eller konkurrence. Det er en udfordring, som Kina og EU bør forsøge at løse ved at styrke tillid og gensidighed og på den måde tackle deres forskelle,« siger Liu Lirong, lektor i Europa-studier ved Shanghais Fudan Universitet.

Økonomi og handel bliver altid nævnt først, når talen er om det europæisk-kinesiske forhold. Det kan ikke være anderledes. Millioner af arbejdspladser er på spil. EU er Kinas største handelspartner, og Kina er EUs næststørste. Men økonomi er også politik i et land som Kina, hvor statsmagten sidder tungt på vigtige sektorer og stadig gennem femårsplaner udstikker rammerne for, hvor alle 1,4 milliarder kinesere skal bevæge sig hen.

Mest akut er den kinesiske nekus mellem politik og økonomi kommet til udtryk under coronakrisen, i og med at europæerne pludselig er blevet klar over, at deres essentielle medicin og livsvigtige værnemidler i vid ud-

To kinesiske ingeniører på arbejde i Kroatien, hvor et statsejet kinesisk selskab er i gang med at opføre den 2,4 kilometer lange og 55 meter høje Pelješac-bro. Efter planen skal den stå færdig i 2022, og selv ikke coronapandemien har sat byggeriet i stå.
Foto: Elvis Barukcic/AFP

strækning kommer fra Kina, og at Beijing derfor i yderste instans har kontrollen med europæiske borgeres liv og sundhed.

Intet suverænt land kan leve med den situation, og forsyrningssikkerhed er blevet en ny prioritet i europæiske hovedstæder.

»Vi bliver nødt til at mindske vores afhængighed af et par stormagter, herunder Kina, når det gælder forsyningen af visse produkter,« sagde den franske finansminister Bruno Le Maire, da krisen endnu var i eskaleringsfasen.

KINESISK EKSPANSIONSTRANG

Længe før COVID-19 var der bekymring for, hvad kinesiske penge egentlig ville i Europa. Men den er ikke blevet mindre, efter Kina i kølvandet på coronakrisen har forsøgt at ekspandere sine opkøb af europæiske værdier til en billigere pris end før. Det statsejede kinesiske selskab BOC Aviation har netop overtaget 13 procent af aktierne i kriseramte Norwegian Air. Og for nylig forsøgte en statsejet kinesisk fond at erhverve en aktiemajoritet i den britiske chipproducent Imagination Technologies, der leverer til store navne som Apple og Samsung og derfor er strategisk placeret i den globale IT-sektor.

Det fik premierminister Boris Johnson til at bebude ny lovgivning, som skal forhindre fremmede regeringer i at opsnappe britiske virksomheder i nød, og mere generelt har det forstærket fornemmelsen i Europa af, at Kina ønsker at profitere på den aktuelle undtagelsessituation.

De flydende grænser mellem politiske og økonomiske interesser i Kina gør mistænksomheden større. Det fremgår tydeligst af europæiske reaktioner på teknologifirmaet Huawei's ihærdige forsøg på at spille en rolle i kontinentets indførelse af den næste generation af mobiltelefoner og dermed måske, måske ikke få kontrol med netværk af strategisk betydning.

Maria Demertzis, makroøkonom ved tænketanken Bruegel i Bruxelles, ser det også som et udtryk for en parallel frustration i Europa over, at enorme kinesiske virksomheder tromler ind over det europæiske marked og ikke giver den lokale konkurrence mange chancer, fordi de har hele den kinesiske statskasse i ryggen.

»Lad os bare kalde en spade for en spade. Vi vil ikke have store statsejede virksomheder i Europa under de gældende regler, for det forvrænger konkurrencen. Vi vil ikke forbyde kinesisk engagement i Europa, for det ville gå imod selve ånden i den europæiske tilgang til globaliseringen. Men vi skal have fair regler for alle,« siger hun.

Det indtryk, som Kina har efterladt hos europæerne, står i skarp kontrast til situationen, sidste gang det brændte på. Under finanskrisen i årene efter 2008 fremstod Kina mere uselvsk og konstruktiv, blandt andet med et ganske vist beskedent bidrag til en fælles europæisk redningsfond og med køb af europæiske obligationer, som styrkede likviditeten og stabiliserede kontinentet på et kritisk tidspunkt.

Samtidig har det politiske i denne omgang sneget sig ind i form af kinesiske forsøg på at score politiske points på den bistand, som det sendte af sted under stor fanfare, efter at virusens tyngdepunkt bevægede sig fra Asien til Europa.

Det er uretfærdigt, synes mange europæere, for da

assistancen gik den anden vej tidligere på året, og de selv sendte hjælp til Kina, fik de besked om at holde lav profil.

»Vi er i et kritisk øjeblik, som vi har bevæget os hen imod igennem mange år. Det har forstærket opfattelsen af, at der er en konkurrence i gang mellem de forskellige samfundssystemer, og at Kina forsøger at fremme en alternativ model for en række lande rundt omkring i verden,« siger Philippe Le Corre, en ekspert i Kina og international politik ved Harvard Kennedy School.

KINA BLANDER SIG

Allerede sidste år gik EU et langt skridt ved i et strategisk dokument at udbræde Kina ikke alene som en handelspartner og økonomisk konkurrent, men også som en systemisk rival. Og kinesiske diplomater i Europa har med en ny, åbenmundet stil bidraget til det indtryk, at kinesisk udenrigspolitik nu har et mere ideologisk indhold.

For eksempel opstod en minikrise i sidste måned, da den kinesiske ambassade i Frankrig placerede en tekst på sin hjemmeside, der påstod, at »nogle vesterlændinge er begyndt at miste tilliden til det liberale demokrati« på grund af den måde, coronavirusen bliver håndteret på. Det er udtryk for fremkomsten af »ulvekrigere« i det kinesiske diplomati, fortæller svenske Erik Brattberg, der analyserer europæisk politik for tænketanken Carnegie Endowment for International Peace i Washington.

I de seneste 12 måneder har kinesiske diplomater og statskontrollerede medier givet deres mening til kende vedrørende indenrigspolitiske spørgsmål i europæiske lande, og de har kritiseret journalister, NGO'er og også europæiske regeringer i sager, hvor der er uenighed,« siger han.

»Vi ser kinesere involveret i misinformation og propagandaaktivitet, som vi i Europa indtil videre i højere grad har forbundet med Rusland. Men det lader virkeligt til, at kineserne kopierer den russiske fremgangsmåde. Det har skabt en større europæisk skepsis, og det er mit indtryk, at de i øjeblikket er i færd med at miste venner.«

Indtil for nylig var en stor del af Kinas forbundsfølelser i Europa koncentreret i Øst- og Centraleuropa, endda i et sådant omfang, at nogle iagttagere var begyndt at se det som en del og hersk-tilgang.

På det seneste er antallet af Kinas venner i den gamle østblok dog dalet, blandt andet fordi kinesiske løfter har haft en tendens til ikke at blive indfriet. Ungarn og Serbien er de mest trofaste forbundsfølelser tilbage i regionen, ligesom Italien på det seneste også har anslået pro-kinesiske toner. Det handler ikke bare om kinesisk udenrigspolitik, men i lige så høj grad om de europæiske landes forhold til Bruxelles, ifølge Brattberg.

»På et tidspunkt, hvor Italien beder om økonomisk bistand, og Serbien ønsker medlemskab, kan de styrke deres sag ved at påpege, at Kina er en alternativ kilde til hjælp. Det er et budskab til Bruxelles om, at Europa skal tage sig sammen. Disse lande vil ikke nødvendigvis i seng med Kina. Det handler ofte mere om europæisk politik,« siger han.

Den kinesiske aktivisme i Øst- og Centraleuropa er ikke ubetydelig. I nogle lande er kinesiske lån på højde med lån fra Verdensbanken og andre udviklings-

banker. Spørgsmålet er, hvad det alt sammen betyder. Igor Rogelja, der forsker i kinesiske investeringer i Europa ved King's College London, ser ikke noget dunkelt kinesisk komplott beregnet på at udbrede kommunistpartiets ideologi til fjerne lande. Alligevel mener han, man bør være på vagt.

»Spørgsmålet er, om kinesisk investering betyder lavere standarder for miljø og arbejderbeskyttelse, specielt i den fattigere del af Europa, hvor vi faktisk har set en masse kinesisk aktivitet i de seneste fem år. Det er et vigtigt spørgsmål, som der desværre ikke bliver talt så meget om. Og det afhænger ikke bare af Kina, men også af de lokale økonomier og lokale regeringer,« siger han og henviser blandt andet til Pelješac-broen som en boble, hvor kinesiske regler om arbejdstid og -miljø gælder.

»Måske kommer de kinesiske virksomheder med deres måde at gøre tingene på, som slet ikke passer ind i vores måde at gøre dem på i Europa. Det er potentielle trusler mod forholdene på arbejdsmarkedet, men jeg vil ikke sige, at kinesisk investering er en trussel mod vores demokrati eller noget i den stil.«

Det er spørgsmål, som nu vil komme på dagsordenen i Europa. Pandemien har ført til en enorm vækst i den offentlige interesse i Kina, fortæller Andrew Small, en politolog ved European Council on Foreign Relations, i en netop udkommet rapport om det europæisk-kinesiske forhold.

»Spørgsmål, der strækker sig fra det kinesiske politiske systems gennemsigtighed til Beijings tvangsprægede økonomiske praksis, har nu en betydelig indflydelse på europæiske vælgeres liv og velfærd. Borgerne vil forvente, at deres regeringer melder mere klart og åbent ud om, hvad strategien er,« skriver han.

VESTEN SPLITTES

Folketstemningen kan ændre sig med forbausende hast. Ifølge en rundspørge offentliggjort af Hamborg-tænketanken Körber-Stiftung i sidste uge synes 36 procent af tyskerne, at det er vigtigere at have et tæt forhold til Kina end at have et tæt forhold til USA, mens 37 procent anser et tæt forhold til USA for at være vigtigere. For et år siden var tallene henholdsvis 24 og 50 procent.

»Europa er et led i den globale arena for amerikansk-kinesisk rivalisering. Kina ser Europa som den vestlige verdens og den liberale ordens bløde mellemgulv, og derfor er det aktivt involveret i at drive en kile ind mellem USA og Europa,« siger Mario Esteban, der er ekspert i Østasien ved Real Instituto Elcano, en tænketank i Madrid.

USA kunne have spillet en større rolle i europæisk bevidsthed. Forhandlinger om et transatlantisk partnerskab om handel og investering blev sat i gang under Barack Obama i 2013, men Donald Trump trak USA ud i 2016. Det var USA's og EUs sidste chance for i fællesskab at styre den globale udvikling, fortæller David Henig, leder af UK Trade Policy Project ved European Centre for International Political Economy.

»2016 var en milepæl. Det var afslutningen på handelsforhandlinger mellem EU og USA og samtidig enden på bestræbelserne på at sikre dominans over Kina i økonomisk henseende. Det slog fejl, og det fører os til en situation med tre separate magter, USA, Kina og EU. Hvor længe vil det vare? Det har jeg ingen anelse om. Det kunne blive mange år,« siger han.